

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Полтавський державний аграрний університет
Institute of European Education (Болгарія)
Національний аграрний університет Вірменії
University of Opole (Польща)
International Slavic University (Македонія)
ISMA University (Латвія)
Громадська спілка «Полтавське товариство
сільського господарства»**

Кафедра захист рослин

**VII Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція
«Сучасні аспекти і технології у захисті рослин»,
присвячена 90-річчю з дня народження
засновника національної моделі органічного землеробства
Семена Антонця**

*25 листопада 2025 року
м. Полтава*

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ

- Галич О. А.** - професор, ректор Полтавського державного аграрного університету, Україна, м. Полтава;
- Маренич М. М.** - доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри селекції, насінництва і генетики, директор Навчально-наукового інституту агротехнологій, селекції та екології, Полтавський державний аграрний університет, Україна, м. Полтава;
- Писаренко В. М.** - доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри захисту рослин Полтавського державного аграрного університету, Україна, м. Полтава;
- Тошко К.** - професор, директор Інституту Європейської освіти, Болгарія, м. Софія;
- Гаспарян Г.А.** - професор, завідувачий аспірантурою Національного аграрного університету Вірменії, Вірменія, м. Єреван;
- Калініченко А. В.** - доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач відділу відновлювальних джерел енергії, Опольський політехнічний університет, Польща, м. Ополе.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

- Поспєлова Г. Д.** - кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри захист рослин, Полтавський державний аграрний університет
- Коваленко Н. П.** - кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри захист рослин, Полтавський державний аграрний університет
- Піщаленко М. А.** - кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри захист рослин, Полтавський державний аграрний університет
- Самородов В. М.** - доцент кафедри захист рослин, Полтавський державний аграрний університет
- Шерстюк О. Л.** - асистент кафедри захист рослин, Полтавський державний аграрний університет

ЗМІСТ

Писаренко В. М., Писаренко П. В., Писаренко В. В.	МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ПОСТАТЕЙ МАСШТАБУ С. С. АНТОНЦЯ	10
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ І КАРАНТИНУ РОСЛИН В УМОВАХ ОРГАНІЧНОГО ТА ВІДНОВЛЮВАЛЬНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА		14
Писаренко В. М., Піщаленко М. А., Логвиненко В. В.	ОПТИМІЗАЦІЯ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ ЗА ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА	14
Павленко А. М., Самородов В. М.	СЕМЕН АНТОНЕЦЬ (1935-2022) У КНИЖКОВОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ: З ФОНДУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОУНБ ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО	19
Шиян О. О., Кузьменко Н. В.	ЕКОЛОГІЧНІ АКЦЕНТИ ВИСТАВКИ «СОВІСТЬ ЗЕМЛІ» (ДО 90-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ СЕМЕНА АНТОНЦЯ)	24
Вергунов В. А.	ІНОЗЕМНИЙ ЧЛЕН НААН Ф.Т. МОРГУН (1924-2008), ЩО ЗДІЙСНИВ НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНИЙ ТРАНСФЕР ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ АГРАРНІЙ НАУЦІ	28
Кириленко І. Г.	ЖИВ І ТВОРИВ, ВИПЕРЕДЖАЮЧИ ЧАС	35
Опара Н. М.	ЕКОЛОГІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО В ЖИТТІ СЕМЕНА АНТОНЦЯ	39
Шарий Г. І.	СТАЛИЙ РОЗВИТОК – ГЕОПОЛІТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ	43
РОЗДІЛ 2. ЗАХИСТ І КАРАНТИН РОСЛИН ТА ЇХ РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ		46
Гуска А. І., Бродська В. Д., Коваленко Н. П.	БІЛА ГНИЛЬ ХРИЗАНТЕМИ (<i>SCLEROTINIA</i> <i>SCLEROTIORUM</i>): ОСОБЛИВОСТІ ПАТОГЕНЕЗУ ТА СТРАТЕГІЯ КОМПЛЕКСНОГО ЗАХИСТУ	46
Коваленко Н. П., Окунська М. О.	БІОЛОГІЯ, ШКОДОЧИННІСТЬ ТА ІНТЕГРОВАНІ МЕТОДИ ЗАХИСТУ РІПЧАСТОЇ ЦИБУЛІ ВІД ЦИБУЛЕВОЇ МУХИ (<i>DELIA ANTIQUA</i> MG.)	49
Коваленко Н. П., Поспелова Г. Д., Реута О. О.	БІОЛОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЧОРНОЇ ПЛЯМИСТОСТІ (<i>MARSSONINA ROSAE</i> (LIB.) DIET.) ТРОЯНД	51
Михайлик М. О., Поспелова Г. Д., Коваленко Н. П.	АНАЛІЗ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ РІПАКУ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ХВОРОБ КУЛЬТУРИ	54

повторні обробки рекомендовано проводити з інтервалом 10-12 днів (до трьох обробок протягом сезону).

Таким чином, чорна плямистість троянд, збудником якої є гриб *Diplocarpon rosae* (анаморфа *Marssonina rosae*), залишається однією з найпоширеніших і найшкідливіших хвороб культури. Її розвиток значною мірою залежить від погодних умов, густоти посадок та агротехніки. Інфекція швидко поширюється за наявності краплинної вологи та середньодобових температур 15-20°C, спричиняючи передчасну дефоліацію, пригнічення росту рослин, зниження їх декоративних якостей і морозостійкості.

Найефективнішими заходами боротьби є використання стійких сортів, дотримання санітарно-профілактичних прийомів (видалення ураженого листа, оптимізація умов вирощування) та своєчасне застосування фунгіцидів контактної-системної дії. Комплексне поєднання агротехнічних і хімічних заходів дає змогу значно знизити шкодочинність хвороби та забезпечити стабільний розвиток і декоративність троянд.

Бібліографія:

1. Коваленко Н. П., Поспелова Г. Д. Англійські троянди селекції Девіда Остіна. *Сучасні напрями та досягнення селекції і насінництва сільськогосподарських культур: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (31 березня 2025 року)*. Полтава: ПДАУ, 2025. С.49-51.
2. Марченко А. Б. Мікозні хвороби троянд: діагностика, етіологія, сортова стійкість, біозахист: монографія [Під загальною редакцією доктора біол. наук О. М. Слюсаренка]. Біла Церква, 2017. 216 с.
3. Писаренко В. М., Піщаленко М. А., Поспелова Г. Д., Горб О. О., Коваленко Н. П. та ін. Інтегрований захист рослин. Полтава, 2020. 245 с.
4. Kovalenko, N., Pospelova, G., Nechiporenko, N., & Pospelov, I. Species composition of harmful entomofauna of Baikal skullcap in the Steppe zone of Ukraine. *Scientific Progress & Innovations*. 2023. 26(2). 60-64.
5. Pospelova, G., Kovalenko, N., & Kovalenko, I. Виявлення та діагностика хвороб клематиса (*Clematis L.*). *Біологія та екологія*. 2019. 5(1). 19-24.

АНАЛІЗ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ РІПАКУ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ХВОРОБ КУЛЬТУРИ

Михайлик М. О., Поспелова Г. Д., Коваленко Н. П.
Полтавський державний аграрний університет

Аналіз фітосанітарного стану посівів ріпаку в Україні за останні роки показує, що рівень ураження рослин хворобами зростає пропорційно до збільшення площ його вирощування. Це вимагає детального вивчення біоекологічних особливостей збудників, постійного моніторингу та впровадження ефективних заходів профілактики [2].

Найпоширенішими грибними хворобами озимого й ярого ріпаку є: пероноспороз, справжня борошниста роса, фомоз, альтернаріоз, тифульоз, біла й сіра гнилі, циліндроспоріоз, фузаріозне й вертицильозне в'янення [1, 4].

Однією з домінуючих хвороб ріпаку є несправжня борошниста роса (*Peronospora brassicae*), що проявляється восени та навесні у вигляді жовтих плям на листках і світло-фіолетового нальоту з нижнього боку. Найбільше інфікування реєструється в західних областях і Поліссі, однак за сприятливих погодних умов (підвищений рівень вологості – 75-80 % і помірні температури – 18-20°C) активно розвивається і в Лісостеповій зоні України особливо в осінній період. Інфекційні структури – ооспори – зимують на уражених рештках, слугуючи джерелом весняного зараження. Хвороба уражує всі капустяні культури, особливо свиріпу, і може знижувати врожай зеленої маси на 15-25 % та насіння – на 10-15 % [4].

Фомоз або суха гниль ріпаку (збудник гриб *Phoma lingam* Desm.) виявляється на сходах і дорослих рослинах у вигляді водянистих плям, що з часом сіріють і вкриваються пікнідами. Інфекція зберігається на насінні та рослинних рештках до трьох років [7].

Профілюючою хворобою культури є альтернаріоз (*Alternaria brassicae*). Його поширення в ріпаківих агроценозах коливається в межах від 12 % до 65 % і становить понад 28 % усіх виявлених мікозних уражень. Проявляється у фази бутонізації та досягання темно-коричневими або сірими плямами із жовтою облямівкою на листках і стручках. Захворювання призводить до зменшення довжини стручків і кількості насіння, а також істотно знижує вміст олії; за епіфітотійного розвитку втрати урожаю можуть сягати 50 % [6].

Борошниста роса (*Erysiphe cruciferarum*) частіше зустрічається в південних регіонах. На уражених органах з'являється білий наліт, який пізніше темніє та покривається клейстотеціями. Хвороба викликає пожовтіння листя та зниження урожайності [4].

Тифульоз, викликаний базидіальним грибом *Typhula incarnata*, виявляється після танення снігу. На листках формується білий або брудно-білий повстяний наліт, пізніше – темно-коричневі склероції. Поширенню сприяють м'які зими та часті відлиги [5].

Біла гниль (*Sclerotinia sclerotiorum*) та сіра (*Botrytis cinerea*) поширені повсюдно, особливо за вологої погоди. Уражені частини рослин вкриваються слизовими плямами та білим або сірим нальотом, що призводить до білостеблості та втрати значною частини урожаю. Маса 1000 насінин зменшується на 20-60 %, вміст олії – більш ніж на 20 % [3].

Циліндроспоріоз (*Cylindrosporium concentricum*) проявляється на листках, стеблах і стручках у вигляді світло-зелених плям, які з часом буріють і зливаються. Уражені стебла припиняють ріст, а стручки передчасно розкриваються [4].

Бактеріоз коренів (*Xanthomonas campestris* pv. *campestris*, *Pseudomonas fluorescens* pv. *pari*) частіше спостерігається на озимому ріпаку. У коренях формуються порожнини, які буріють та ослизнюються, що призводить до загибелі рослин. Поширенню сприяють пошкодження шкідниками та високий вміст азоту в ґрунті [4].

Серед вірусних і мікоплазмових хвороб найчастіше фіксують мозаїку (*Cucurbit mosaic virus*) та позеленіння пелюсток. Мозаїка викликає деформацію листків і формування щуплого насіння, а позеленіння пелюсток – надмірне галуження рослин і стерильність квіток. Збудники зберігаються у зимуючих рослинах і поширюються комахами [4].

Отже, фітосанітарний стан посівів ріпаку потребує постійного контролю. Комплекс грибних, бактеріальних, вірусних і мікоплазмових хвороб призводить до значних втрат урожаю та погіршення якості насіння, що підкреслює необхідність системного моніторингу, профілактики й застосування інтегрованих методів захисту культури [3].

Бібліографія:

1. Коваленко Н. П., Іванина М. В. Оцінка фітосанітарного стану посівів ріпаку. *Сучасні аспекти і технології у захисті рослин : матеріали Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Полтава, 26 листопада 2021 р.). Полтава: ПДАА, 2021. С. 17-20.
2. Писаренко В. М. & Шерстюк О. Л. Інтегрований захист рослин. Полтава, 2020. 245 с.
3. Boyer K., et al. *Sclerotinia* stem rot of oilseed rape: management and resistance breeding. *Plant Disease*. 2021. 105(2). P. 273-285.
4. Dixon G. R. *Oilseed Rape Diseases*. Springer International Publishing. 2021. 387 p.
5. Heppner C., & Lange R. *Typhula* blight and snow mold diseases in winter oilseed rape. *Journal of Phytopathology*. 2022. 170(5). P. 345-352.
6. Sharma P., & Singh R. *Alternaria* diseases of *Brassica* species: epidemiology and management. *Crop Protection*. 2019. 122, 56-66.
7. West J. S., & Fitt B. D. L. Epidemiology and management of *Leptosphaeria maculans* (phoma stem canker) on oilseed rape in Europe. *Plant Pathology*. 2020. 69(1), 7-21.

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ЗАХИСТУ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР ВІД ФУЗАРІОЗНИХ В'ЯНЕНЬ

Мусієнко Н. О., Поспєлова Г. Д.

Полтавський державний аграрний університет

Фузаріозне в'янення овочевих культур, спричинене грибами роду *Fusarium* spp., є однією з найнебезпечніших ґрунтових інфекцій, яка здатна суттєво знижувати врожайність, погіршувати якість продукції та завдавати значних економічних збитків сільськогосподарським виробникам. Через високу життєздатність збудника та його здатність зберігатися у ґрунті протягом багатьох років, повне викорінення хвороби практично неможливе. У зв'язку з